

Mgr Piotr Feczko

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

***Civil Society and Governance in China*, red. J. Yu, S. Guo,**

wydanie pierwsze, Palgrave Macmillan, Nowy Jork 2012, ss. 240

Na temat społeczeństwa obywatelskiego i *public governance* wydano wiele publikacji. Jednakże na tytułowe tematy w aspekcie problematyki bieżących przemian w Chinach napisano ograniczoną liczbę pozycji, które mogą mieć walor naukowy. Przede wszystkim należy tu wspomnieć pracę zbiorową *China's Search for Good Governance* pod redakcją D. Zhenglai i S. Guo z 2011 roku¹, która może stanowić pewien punkt odniesienia względem recenzji przedmiotowej pozycji wydawniczej. Nadto w literaturze anglojęzycznej można napotkać inne dzieła wypowiadające się na ten temat: przykładowo opracowanie *Intelligent Governance for the 21st Century*, autorstwa N. Berggruen i N. Gardels, wydaną w 2013 roku².

W polskiej literaturze z zakresu nauk prawnych, bądź zarządzania publicznego nie można wskazać pozycji bezpośrednio odnoszącej się do aktualnych problemów zmian administrowania publicznego w Chinach. Polskojęzyczna literatura – jakkolwiek dotycząca aktualnej problematyki administrowania publicznego w Chinach – obfituje przede wszystkim w stosunkowo liczne opracowania z zakresu politologii, historii najnowszej bądź kulturoznawstwa (np. praca zbiorowa pod redakcją W. Dziaka i innych *Chiny w XXI wieku. Perspektywy rozwoju* z 2012r.)³. Niemniej, mogą one być źródłem posiłkowym dla administratywisty, czy badacza zagadnień zarządzania publicznego.

Suijan Guo jest profesorem Uniwersytetu Stanowego w San Francisco oraz Uniwersytetu Fudan (Szanghaj). Specjalizuje się w problematyce przemian chińskiego życia społecznego, szczególnie wobec stosunków z USA, oraz globalizacji⁴. Jianxing Yu jest profesorem Uniwersytetu Zhejiang. Jego specjalnościami są: administrowanie lokalne oraz innowacyjność w rządzeniu. Posiada bogaty dorobek w kooperacji z nauką europejską i północnoamerykańską⁵. Wśród piętnastu współautorów książki znajdują się nie tylko uznani

¹ Nowy Jork 2011.

² Cambridge 2013.

³ Warszawa 2012.

⁴ <http://en.ias.fudan.edu.cn/ResearchFellowstext.asp?ID=2> , <http://politicalscience.sfsu.edu/suijan-guo> (dostęp: 25.11. 2014 r.).

⁵ <http://www.cpa.zju.edu.cn/eng/show.aspx?id=171&cid=9> (dostęp: 25.11. 2014 r.).

międzynarodowo przedstawiciele nauki chińskiej, ale także znani autorzy cywilizacji zachodu z zakresu nauk o administracji, tacy jak: B. Guy Peters (m.in. Zjednoczone Królestwo)⁶, czy T. Herberer (Niemcy)⁷.

Opracowanie składa się z wprowadzenia, wykazu tablic i schematów, not o autorach, części I „*Governance* i społeczeństwo obywatelskie w perspektywie teoretycznej”, części II „Społeczeństwo obywatelskie i praktyka *governance* w Chinach”, a także indeksu. Liczy dwieście czterdzieści stron i posiada trwałą, twardą i estetyczną oprawę. Język angielski tekstu pracy jest stosunkowo nieskomplikowany i czytelny, a zarazem odpowiada wymogom rozprawy naukowej.

W części pierwszej publikacji znajdują się następujące rozdziały: „*Governance* jako teoria polityczna”, „Konflikt pomiędzy *Governance* a budową państwa”, „Tworzenie struktur społeczeństwa obywatelskiego”, „Partycypacja towarzystw przemysłowych w tworzeniu polityk publicznych z perspektywy relacji społeczeństwo-państwo” i „Społeczne przedsięwzięcia w Chinach”.

Na część drugą dzieła składają się rozdziały: „Wyrośnięcie z partycypacji: poszukiwanie rozwojowej części chińskiego społeczeństwa obywatelskiego”, „Instytucjonalne bariery dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w dzisiejszych Chinach”, „Wewnętrzna logika zmiany instytucjonalnej – studium przypadku trzech organizacji społecznych”, „Przekształcanie państwa i obywatela poprzez budowę wspólnoty: widok z Zheijang”, „Optymalny rozmiar zrzeszenia biznesowego według zasady: jeden przemysł – jedno zrzeszenie”.

W recenzji publikacji dotyczącej tematyki różnorodnej, interdyscyplinarnej i znacznie odległej geograficznie szczególnie niełatwo jest przedstawić (bądź tylko poruszyć) wszystkie wątki merytoryczne książki. Autor recenzji wskaże najistotniejsze, wybrane zagadnienia egzemplifikujące tytułową problematykę. W zakresie rozumienia koncepcji *governance* autor recenzji korzystał z jego transatlantyckiego ujęcia przez M. Bevir’a, którego systematyczne opracowanie twierdzeń można odnaleźć w pracach jego autorstwa, np. *Theory of Governance*, wydanej w 2013 roku⁸.

Problematyka administrowania publicznego i życia społeczno-gospodarczego w dzisiejszych Chinach jest istotna dla spraw globu i toczących się na nim procesów zmian. Współczesne Chiny znajdują się w stanie długookresowego wzrostu gospodarczego

⁶ <http://www.polisci.pitt.edu/sites/default/files/cv/BRAINARD%20GUY%20PETERSI.pdf> (dostęp: 25.11. 2014 r.).

⁷ <https://www.uni-due.de/oapol/index.php?id=87> (dostęp: 25.11. 2014 r.).

⁸ Berkeley 2013.

i wieloaspektowego rozwoju. Są jednym z wiodących mocarstw, zarówno pod względem potencjału gospodarczego, ludnościowego, politycznego, a nawet militarnego. Intensywnie transformują (bądź budują) różne sfery życia społeczno-gospodarczego. Starają się stworzyć nowoczesny i efektywny system państwa i prawa. Jednym z ich najważniejszych celów strategicznych jest to, aby nie mogły powtórzyć się uprzednie zaszczości, bądź słabości (np. „wojny opiumowe”). Niejedno rozwiązanie ich porządku prawnego może być cenne także dla polskiego porządku prawnego. Przykładem tego są wprowadzane unormowania o ogłaszaniu – *ex officio* przez sądy – w różnorodnych mediach przypadków niewykonywania przez organy administracji publicznej orzeczeń sądowych z zakresu *judicial review* (zasadniczo w Chinach kontrolę sądową nad aktem administracyjnym sprawują sądy powszechne i w bliższej przyszłości nie planuje się tam powołania sądownictwa administracyjnego na wzór kontynentalno-europejski)⁹.

Dlatego tytułowa tematyka powinna być uważana za istotną także dla czytelników z Europy, w tym z Polski, która jest oddzielona od Chin tylko terytoriami byłego ZSRR. Za istotne można uznać także to, że Państwo Środka dysponuje wykształconymi – w przeciągu jego długiej historii – doktrynami i tradycjami administrowania publicznego (w szczególności konfucjanizmem). Swoisty dialog, jaki współcześnie dokonuje się w Chinach między tym, co dociera tam ze strefy transatlantycznej, a tym, co było w Państwie Środka „od zawsze”, jest godzien uwagi. Oczywiście jest to, iż doktryna komunizmu ma w tej „rozmowie” najwyższej nierosnące, schyłkowe znaczenie realne (takie same, jaki aktualnie ma walor dla tamtejszych realiów życia gospodarczo-społecznego).

Rozdział drugi „Konflikt pomiędzy *Governance* a budową państwa” (autorstwa J. Yu i Z. He) przedstawia chińską perspektywę spojrzenia na ewentualne sprzeczności między postulatami współczesnego *public governance* a silną pozycją państwa. Autorzy twierdzą, że właściwie takiej sprzeczności nie ma (poza niektórymi zagadnieniami, takimi jak np. dychotomia: centralizacja – decentralizacja). Wywodzą nawet, iż silne państwo jest warunkiem *sine qua non* dla realizacji koncepcji *governance*, szczególnie w warunkach ChRL. Podkreślają konieczność zapewnienia przez sprawną władzę państwa porządku prawnego, w tym rządów prawa, co ma umożliwić urzeczywistnianie postulatów *public governance* (także budowy społeczeństwa obywatelskiego) na terytoriach rozwijających się, do których dalej należy zaliczyć większość terytorium Chin kontynentalnych.

⁹ Doniesienie agencji Xinhua: http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-12/24/c_132993358.htm [dostęp: 31.12. 2013 r.]

Kolejny rozdział „Tworzenie struktur społeczeństwa obywatelskiego” (autor T. Herberer) poświęcony jest problematyce rozwoju społeczeństwa obywatelskiego we współczesnych Chinach. Autor podkreśla odmienną zachodniej koncepcji *civil society* od tradycji i kultury Chin. Wskazuje, że formalno-prawne możliwości zakładania organizacji trzeciego sektora, czy uczestnictwa obywateli w podejmowaniu decyzji dotyczących życia społecznego nie są wystarczającymi czynnikami dla budowy docelowego społeczeństwa obywatelskiego. Zauważa, że dalej formalnie monopartyjna władza publiczna decyduje, która organizacja pozarządowa czy forma partycypacji społecznej jest „właściwa” bądź „niewłaściwa”. Wypływa stąd wniosek, że proces powstawania rozwiniętego społeczeństwa obywatelskiego w Chinach (wedle kryteriów rozpoznawanych przez kulturę prawną świata cywilizacji zachodniej) nie będzie szybki.

Rozdział szósty zatytułowany „Wyrośnięcie z partycypacji: poszukiwanie rozwojowej części chińskiego społeczeństwa obywatelskiego” (autorstwa J. Yu i J. Zhou) dotyczy podobnej tematyki, co rozdział trzeci. Jednakże cechuje się inną perspektywą rozważań chińskich Autorów. Wedle nich ChRL nigdy (od 1949 roku) całkowicie nie ubezszkodziła możliwości rozwoju trzeciego sektora. Zaznaczają istnienie metody „klasyfikacji i kontroli” podmiotów trzeciego sektora i wyznaczania im pewnej wydzielonej, „właściwej” przestrzeni publicznej w życiu społecznym przez władzę publiczną. Podkreślają konieczność motywacyjnej roli państwa względem rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w warunkach chińskich. Wsuwają twierdzenie, że kluczem do wykształcenia współczesnego społeczeństwa obywatelskiego w Chinach jest partycypacja w zarządzaniu publicznym na rzecz jego dalszych przemian sprzyjających docelowemu rozwojowi *civil society*.

Rozdział następny „Instytucjonalne bariery dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w dzisiejszych Chinach” (autor H. Zengke) przedstawia trudne kwestie barier rozwojowych względem trzeciego sektora oraz doktryny „kooperacyjnej harmonii między państwem a społeczeństwem obywatelskim i jego organizacjami”. Autor podnosi problemy środowiska chińskich organizacji pozarządowych, takie jak: stosunkowo małe rozmiary (wobec chińskich warunków demograficznych), trudności finansowania i przerosty własnych struktur administrowania wewnętrznego. Niemniej, jako główną przeszkodę podnosi nadzór władzy publicznej, która jest „stróżem harmonii w społeczeństwie” i czuwa, aby trzeci sektor działał zgodnie z celami wyznaczonymi przez państwo. Autor recenzji podkreśla zbieżność opisanej sytuacji z tradycyjnym, konfucjańskim modelem Państwa Środka (a także osady, bądź rodziny), gdzie cesarz (i odpowiednio: namiestnik, ojciec) jest jeden, a poza tym mogą być jedynie „młodszy bracia”, którzy mają wspomagać naczelny ośrodek władztwa. Jedną

z mądrości chińskich głosi: „kto przeciw niebiosom występuje – temu nie pomogą nawet duchów opiekuńczych modły”¹⁰.

Przedostatni rozdział pracy zatytułowany „Przekształcanie państwa i obywatela poprzez budowę wspólnoty: widok z Zheijang” (autorstwa K. Parris) stanowi miejscowe studium przypadku tytułowych problemów książki w aktualnych uwarunkowaniach ChRL. Autor przedstawia przemiany lokalnego administrowania publicznego, inspirowane, kontrolowane i w znacznym zakresie współwykonywane przez lokalną organizację KPCh. Zmiany te zaowocowały powołaniem nowego, lokalnego ośrodka partycypującego w miejscowym zarządzaniu publicznym – Wspólnotowego Komitetu Mieszkańców, który wraz z zawodową administracją publiczną, lokalną organizacją partyjną, lokalnymi stowarzyszeniami (kobiet, niepełnosprawnych, wolontariuszy, kulturalnymi, edukacyjnymi itd.) oraz małymi, terenowymi grupami aktywnych mieszkańców wykonuje administrację swojego terenu. Autor recenzji notyfikuje, że mechanizm kreacji tego „eksperymentu” jest nieodległy od metod tworzenia w latach osiemdziesiątych wydzielonych, specjalnych stref ekonomicznych na południowym wybrzeżu Chin (np. w Szanghaju). Autor rozdziału opisuje nową, faktyczną „transformacyjną” doktrynę KPCh. Wywodzi, że może to prowadzić do rekonfiguracji roli obywateli (i ich wspólnot) oraz renegocjacji obowiązującego systemu wartości w Chinach. Autor recenzji zauważa, że wedle przyjętej i konsekwentnie realizowanej długookresowo metody transformacji Chin (odwrotnej od *pieriestrojki*), jak już „wszystko się zmieni”, to dopiero wtedy nastąpi zmiana nazw państwa i partii.

Opracowanie można polecić wszystkim zainteresowanym współczesnymi transformacjami administrowania publicznego: przede wszystkim badaczom zagadnień administrowania (względnie zarządzania) publicznego, a także sprawującym kierownictwo nad administracją publiczną i jej zmianami. Publikacja w wybranych fragmentach może być także użytecznie kształcąca dla studiujących nauki prawne, polityczne i ekonomiczne. Oczywiście stanowi także wartościową pozycję sinologiczną.

Czytając ją, należy mieć świadomość rozmiarów problemów administrowania publicznego w Chinach i wpływu przemian chińskiego systemu państwa i prawa na sprawy globu. Należy także mieć na uwadze to, że być może nader trafne jest nieskomplikowane sformułowanie Chińczyków, kierowane nieraz do zagranicznych rozmówców: „wy cudzoziemcy po prostu myślicie inaczej ...”.

¹⁰ Por. B. Góralczyk, *Chiński feniks. Paradoksy wschodzące mocarstwa*, Warszawa 2010, s. 90-92.